

# Pedagogisch beleid

**Gewoon kind mogen zijn, gewoon heel bijzonder!!**

## Inleiding

Aan het begin van het leven maakt een mens een enorme ontwikkeling door. De groei naar volwassenheid is een proces waarin ieder kind zich ontplooit en wordt gevormd. Een goede start is van essentieel belang en begint bij een veilige, liefdevolle omgeving waarin het kind zich geborgen en begrepen voelt. Wij creëren deze omgeving met als uitgangspunt onze missie en visie die hieronder staat beschreven. Dit is de basis van ons pedagogische beleid. In de pedagogische werkplannen staat de praktische uitwerking van dit beleidsplan.

## Missie Kinderopvang Rolde

- De Stichting Kinderopvang Rolde is er op gericht een omgeving te scheppen waarin het kind zich emotioneel veilig en thuis voelen en waarin zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.
- Dit geven we gestalte door te werken volgens de principes van de Gordon methode. (uitleg Gordon methode zie verder hoofdstuk 4)

## Visie op het kind

- Ieder kind heeft een natuurlijke drang zich te ontwikkelen. Om dit te stimuleren bieden wij letterlijk en figuurlijk de ruimte die ze nodig hebben om zich te ontwikkelen naar eigen tempo en mogelijkheden.
- De pedagogisch medewerker heeft hierbij een begeleidende, signalerende en stimulerende taak.
- Het socialiseringsproces loopt hier als een rode draad doorheen. In onze huidige maatschappij speelt individualisering een steeds grotere rol, wij spelen hierop in door het kind zo jong mogelijk bewust te maken van het feit dat we: samen leven, van elkaar leren, en rekening met elkaar moeten houden. Dit alles met respect voor de autonomie.

## Visie op ouders

- De ouder is de eerste opvoeder; in overleg en samenwerking met de ouders/verzorgers delen de pedagogisch medewerkers in de verzorging- en opvoeding taken op de momenten dat het kind op de kinderopvang is.
- Wij vinden een goede informatieoverdracht tussen ouders en leidsters vanzelfsprekend. Wij luisteren graag naar de wensen en behoeften van ouders en proberen relevante opmerkingen in te passen in ons beleid.

## Visie op de medewerkers

- De pedagogisch medewerker zorgt ervoor dat kinderen zich sociaal en emotioneel veilig voelen op de kinderopvang. Zij behandelen de kinderen, ouders en collega's met respect en verwachten van de kinderen dat zij anderen ook met respect behandelen.
- De pedagogisch medewerker heeft een professionele houding. Zij blijft zich ontwikkelen door (bij)scholing op diverse gebieden.
- Ons belangrijkste doel is om er voor te zorgen dat elk kind zich welkom en thuis voelt in ons kinderdagverblijf en op de buitenschoolse opvang. Wij zorgen ervoor dat alle randvoorwaarden: veiligheid, geborgenheid, liefdevolle zorg en aandacht, ruimte om zich te ontwikkelen en structuur, die nodig zijn om een optimaal opvoedingsklimaat voor alle kinderen te bewerkstelligen, aanwezig zijn.

Wij scheppen een sfeer van warmte en vertrouwen waarin het kinderen gestimuleerd worden om zich op hun eigen manier en in hun eigen tempo te ontplooiën tot zelfstandige, gelukkige mensen.

## Hoofdstuk 1

### 1.1 Pedagogische doelstelling

Kinderen ontwikkelen zich tot evenwichtige mensen die hun eigen talenten onderkennen en benutten. Om kinderen een kans te bieden zich zo optimaal mogelijk te kunnen ontwikkelen, creëren wij een omgeving die er voor zorgt dat zij zich prettig voelen, vertrouwen hebben in hun eigen kunnen, voor zichzelf op leren komen, respect ontwikkelen voor zichzelf en voor anderen, positief in de maatschappij staan en zelfstandig en sociaalvaardig zijn.

### 1.2 Pedagogische uitgangspunten

- Elk kind is uniek.
- Elk kind heeft recht op individuele aandacht binnen het groepsgebeuren.
- De opvangomgeving biedt het kind een "emotioneel" veilige en vertrouwde basis, dat nodig is om zich optimaal te ontwikkelen.
- Wij volgen de ontwikkeling van elk kind en stimuleren de groei van de persoonlijke en sociale competenties.
- Wij nemen elk kind zoals het is en geven het de ruimte zich te kunnen ontwikkelen in zijn eigen tempo.
- Elk kind heeft behoefte aan duidelijkheid en structuur.
- Elk kind heeft het recht begrepen en geaccepteerd te worden.
- Een kind is in staat om met meerdere mensen een band aan te gaan. Wij zien de opvoeding door derden als een positieve aanvulling op de opvoeding thuis.
- Open communicatie en een sfeer van verdraagzaamheid en wederzijds respect is van essentieel belang voor al deze uitgangspunten.

## Hoofdstuk 2

### 2.1 Scheppen van ontwikkelingsmogelijkheden voor kinderen

Een baby wordt geboren en is totaal afhankelijk van anderen. Vier jaar later is het uitgegroeid tot een min of meer zelfstandig persoon. Het kan zich zelfstandig voortbewegen, kan zich verbaal uitdrukken, leert regels en begrippen, kan zichzelf aan- en uitkleden, speelt met andere kinderen etc. In vier jaar tijd is een hulpeloos totaal afhankelijk wezentje uitgegroeid tot een persoon met een behoorlijke mate van zelfstandigheid. Een nieuwe fase breekt aan, de schoolperiode. In deze periode zal meer en meer een beroep worden gedaan op zijn zelfstandigheid, sociale vaardigheden, zelfredzaamheid en het ontdekken van een eigen identiteit.

Op welke wijze het kind zich ontwikkelt is afhankelijk van verschillende factoren. Ten eerste noemen wij de eigenheid van het kind. Elk kind heeft zijn eigen competenties, intelligentie en temperament. Door de leefomgeving en de verschillende opvoeders, denk hierbij aan de ouders, leerkrachten, pedagogisch medewerker, etc., worden deze factoren verder ontwikkeld en vormt het kind uiteindelijk een eigen persoonlijkheid met een eigen karakter.

Een positieve sfeer is erg belangrijk. Wij staan dan ook garant voor een positieve leefomgeving, waarin wij de kinderen spelenderwijs optimale ontwikkelingsmogelijkheden bieden.

Voor een optimale ontwikkeling is het van essentieel belang dat een kind zich veilig en geborgen voelt. Veilig in de zijn omgeving (veiligheid en gezondheidsbeleid) maar nog belangrijker; veilig bij de mensen en kinderen in zijn nabijheid. Hoe jonger het kind hoe belangrijker dit is.

Voor een baby tot een jaar geldt dat zij door maximaal 2 vaste pedagogisch medewerkers begeleid en verzorgd wordt. Op de door de baby aanwezige dagen, is in elk geval 1 van deze vaste pmers aanwezig. Het kind krijgt zo een optimale kans zich te hechten aan de pedagogisch medewerker. Bij de afname van flexibel opvang geldt deze regel niet maar we doen er alles aan om ook deze kinderen zoveel mogelijk bij vaste pedagogisch medewerkers in te delen.

Ook op de andere groepen werken we zoveel mogelijk met vaste gezichten en met mentoren zie 2.1.1

Het is van essentieel belang dat pmers bijzonderheden in de ontwikkeling van kinderen of eventuele problemen signaleren en ouders zo nodig doorverwijzen naar passende instanties die hierbij verder ondersteuning kunnen aanbieden. Derhalve volgen wij de ontwikkeling van alle kinderen van 0 tot 12 jaar nauwkeurig. De pedagogisch medewerkers kijken de gehele dag oplettend naar de kinderen en observeren incidenteel en/of structureel aan de hand van een door de SKR ontwikkeld observatieformulier. Hierbij maken we onderscheid in leeftijd. Kinderen worden tot hun vierde verjaardag intensief gevolgd op alle ontwikkelingsgebieden. Vanaf hun vierde jaar neemt de basisschool het volgen van de cognitieve en motorische ontwikkeling grotendeels over

maar blijft het volgen van de ontwikkeling van de sociale en persoonlijke competenties en het welbevinden een belangrijke taak van de pedagogisch medewerker.

#### 2.1.1. Mentorschap

Ieder kind heeft een mentor, een pedagogisch medewerker die de contactpersoon is van het kind en de ouder. Wie het kind als mentor krijgt is afhankelijk van de opvangdagen van het kind en de werkdagen van de pm'er. Het streven is de kinderen in te delen bij een mentor die op al hun opvangdagen werkzaam is. Op de groepsbespreking waarin het nieuw te plaatsen kind wordt besproken wordt bepaalt wie de mentor van het kind wordt. Tijdens het intake gesprek worden de ouders hierover geïnformeerd.

De mentor doet de observaties, plant en voert oudergesprekken en zorgt dat informatie van en over het kind in de groeps- en kindbespreking wordt besproken en schriftelijk wordt bijgehouden. Wanneer de pedagogisch medewerker vermoedt dat er iets aan de hand is, observeert zij eerst het kind om vervolgens het probleem met de ouders en het locatiehoofd te bespreken. Er wordt met de ouders besproken of ze de problemen herkennen en welke stappen ondernomen worden. De observatieformulieren vormen samen met de gespreksverslagen met ouders en eventueel zorgpartners een kind-volgsysteem. De pedagogisch medewerkers hebben trainingen gevolgd op het gebied van observeren en communiceren zodat zij op een verantwoorde manier de zorgbehoefte van kinderen in kaart kunnen brengen en hierover in gesprek kunnen gaan met ouders.

Bij twijfel over de ontwikkeling/gedrag van een kind kan een beroep worden gedaan op ondersteuning van een externe organisatie. In het kader van het project "Vroeg erbij (blijven)" hebben wij onze krachten gebundeld met ICARE en YORNEO op het gebied van opvoeden, opgroeien en ontwikkelen van jonge kinderen.

#### 2.1.2. Kindvolgsysteem

Als een kind vanuit de kinderopvang of peuterspeelgroep doorstroomt naar de basisschool en/of bso, vindt er een overdracht plaats met de ib- er of leerkracht van de basisschool en/of met de mentor op de BSO. In het zogeheten observatiedossier, ontwikkeld door de SKR, staat de ontwikkeling van het kind beschreven. De leerkracht/pmer bso weet na het lezen van dit dossier hoe de ontwikkeling van het kind is verlopen en in welke fase hij/zij zich bevindt. Ook weet zij wie het kind heeft begeleid op het kinderdagverblijf en kan er eventueel een terugkoppeling plaatsvinden. Het kinddossier bespreken wij met de ouder en vragen de ouder, middels een handtekening, toestemming te geven aan het locatiehoofd, het kinddossier over te dragen aan de basisschool. Geeft zij geen toestemming dan vragen wij of de gegevens overgedragen mogen worden aan de schoolarts.

Indien gewenst kan er aan de leerkracht /ib-er nog een mondelinge toelichting gegeven worden. De zogenaamde warme overdracht. Van kdv naar bso gebeurt dit structureel.

### 2.1.3. Samenwerken met anderen

We doen het samen, dat is ons uitgangspunt.

In alles wat we doen proberen we de leefwerelden waarin kinderen opgroeien te verbinden: thuis, kinderopvang, buurt en school. Zo creëren we een emotioneel positief klimaat waarin kinderen kunnen groeien en ontwikkelen.

In dit hoofdstuk gaan we verder in op de verschillende ontwikkelingsgebieden. Daarbij moet u voor ogen blijven houden dat deze gebieden dusdanig nauw met elkaar samen hangen dat zij eigenlijk niet los van elkaar gezien kunnen worden.

### 2.2 Lichamelijke ontwikkeling

Doordat de lichamelijke ontwikkeling in de eerste 13 levens jaren een gigantische spurt doormaakt, heeft het kind behoefte aan een grote verscheidenheid aan materialen en mogelijkheden om zijn nieuw verworven motorische vaardigheden te oefenen. De SKR vervult hierbij dan ook een belangrijke rol. Wij spelen in op de behoefte van elk kind door het aanbieden van spelmateriaal en spelvormen, voor zowel de grove als fijne motoriek. Door het materiaal op het juiste moment aan te bieden wordt hierdoor het zelfvertrouwen vergroot, wat weer belangrijk is voor de sociaal emotionele ontwikkeling.

Kinderen leren veel van elkaar. Ze stimuleren elkaar en doen elkaar na. Wij laten aan het kind blijken dat wij vertrouwen hebben in zijn of haar kunnen.

Kinderen worden zich meer en meer bewust van hun eigen lichaam. Ook gaan ze nadenken over liefde en relaties (bso leeftijd). Seksualiteit en het leren ontdekken van het eigen lichaam zijn onderwerpen die de nodige aandacht krijgen. Hierbij wordt altijd rekening gehouden met het ontwikkelingsniveau van het kind. De pedagogisch medewerker probeert zo open en natuurlijk mogelijk om te gaan met vragen op dit gebied, maar stopt zo gauw zij zich er ongemakkelijk bij gaat voelen. De verantwoordelijkheid voor seksuele voorlichting ligt bij de ouders. De pedagogische medewerker gaat kort in op de vragen en raden de kinderen aan dit met de ouders te bespreken. Doordat we kinderen van verschillende leeftijden in huis hebben worden seksuele spelletjes met zichzelf en/of anderen niet getolereerd. Signaleert de pedagogisch medewerker dat dit wel gebeurt dan legt zij rustig uit dat wij dit niet goed vinden en waarom niet. We willen te allen tijde voorkomen dat er een taboesfeer rond seksualiteit ontstaat.

### 2.3 Sociaal- emotionele ontwikkeling

De eerste vier jaar van een kind zijn voor wat betreft dit ontwikkelingsgebied zeer belangrijk. In deze periode leert een kind contacten te leggen met andere kinderen en volwassenen, samen te spelen, zelfstandig te worden en rekening te houden met anderen. In de schoolperiode wordt de basis die in deze vier jaar is gelegd verder ontwikkeld. Op emotioneel gebied leert het kind op verschillende manieren emoties te uiten, de vervulling van zijn behoeften soms wat uit te stellen, grenzen te accepteren en frustraties te verdragen. Een positief zelfbeeld is hierbij erg belangrijk. Wij spelen hierop in door er te zijn als het kind ons nodig heeft maar het kind ook de mogelijkheid te geven zaken zelf op te lossen zonder bemoeienissen van de pedagogisch medewerker.

Een kind is een individueel en sociaal wezen, het heeft behoefte aan momenten van alleen zijn en samen zijn. Die gelegenheid krijgt het bij ons voldoende. De groepsruimten zijn zo ingericht dat een kind gemakkelijk een plekje voor zichzelf kan vinden zonder dat het zich helemaal af moet zonderen van de groep. Daar tegenover staat dat er voldoende ruimte is om met elkaar te spelen.

Wij zien ieder kind als individu met een eigen karakter en competenties. Voelt een kind zich als individu geaccepteerd dan gaat het zelf het socialiseringsproces in. De pedagogisch medewerker heeft hierin een begeleidende en soms sturende rol. Zij begeleidt het kind in de interacties, waarbij spelenderwijs sociale kennis en vaardigheden worden bijgebracht. Het doel hierbij is dat kinderen uiteindelijk in staat zijn steeds zelfstandiger relaties met anderen op te bouwen.

Wij stimuleren kinderen hun emoties te uiten, een kind mag bij ons lachen maar mag ook huilen. Wij nemen alle problemen van het kind serieus. Wij doen dat door actief naar het kind te luisteren en te kijken om zo achter de oorzaak van het probleem te komen. Wij stimuleren het kind zoveel mogelijk zelf een oplossing te bedenken, eventueel met hulp van de pedagogisch medewerker. Alle pmers zijn geschoold in de Gordonmethode.

#### **2.4 Cognitieve en creatieve ontwikkeling**

Kinderen zijn constant bezig met het ontdekken, verkennen en leren begrijpen van de wereld waarin zij leven. Hun eigen beleavingswereld is hierbij de belangrijkste bron. Door de wereld na te bootsen op hun eigen manier, leren ze de wereld (ver)kennen wat weer essentieel is voor hun ontwikkeling. Wij bieden een uitdagende (leer)omgeving en een verscheidenheid aan materiaal en activiteiten waarmee de kinderen kunnen experimenteren. De pedagogisch medewerker speelt hierin een actieve rol, waarbij we direct invloed uitoefenen op het samen spelen van kinderen door bijvoorbeeld nieuwe impulsen aan het spel toe te voegen. Dit kan onder andere door zelf mee te spelen, te zingen of nieuw spelmateriaal aan te bieden. Belangrijk is dat wij de kinderen de mogelijkheid geven met elkaar dingen te beleven en te leren. De pedagogisch medewerker observeert en biedt veiligheid door het aanbieden van structuur in de vorm van een dagprogramma, individuele- en groepsregels.

Het resultaat van spel en activiteiten is van secundair belang, de kennismaking met het materiaal en het gezellig samen bezig zijn staan voorop. Wij zullen het kind nooit dwingen tot iets waar het nog niet aan toe is of zelf niet achter staat.

#### **2.5 Taalontwikkeling**

Het stimuleren van de taalontwikkeling vinden wij zeer belangrijk. Dit omdat de spreektaal samen met de lichaamstaal het kind de mogelijkheid biedt zijn gevoelens te uiten, maar ook dat het kenbaar kan maken wat zijn gevoelens zijn. Het kunnen benoemen van feiten, ervaringen, gevoelens en situaties maakt begrijpen en herinneren mogelijk. De wereld van het kind wordt hierdoor geordend en daardoor veilig.

Bij kinderen die de spreektaal nog niet (geheel) beheersen treedt de pedagogisch medewerker op als tolk. Door actief naar het kind te luisteren (Gordon methode), bijvoorbeeld naar zijn lichaamstaal, vertaalt de pedagogisch medewerker als het ware de gevoelens van het kind. Het kind voelt zich hierdoor begrepen en geaccepteerd wat weer onontbeerlijk is voor het ontwikkelen van een positief zelfbeeld.



Wij stimuleren de kinderen zich zoveel mogelijk in taal uit te drukken. Als een kind gewend is, uit te leggen waarom hij iets wil of juist niet wil, ontstaat er tussen de kinderen meer begrip en draait het minder snel uit op conflictsituaties.

Wij praten algemeen beschaafd Nederlands met de kinderen en met elkaar. De pedagogisch medewerker heeft een voorbeeldfunctie en voldoet aan het 3F taalniveau.

## 2.6 Voor en vroegschoolse educatie (VVE)

VVE is een integraal onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid van de overheid, met als doel: peuters met een mogelijke (taal)achterstand (doelgroepkinderen) beter voor te bereiden op de basisschool. Bij het consultatiebureau vindt de indicatie plaats.

Onze visie op de ontwikkeling van kinderen is ;

Ieder kind heeft een natuurlijke drang zich te ontwikkelen. Om dit te stimuleren bieden wij letterlijk en figuurlijk de ruimte die ze nodig hebben om zich te ontwikkelen naar eigen tempo en mogelijkheden.

Ook kinderen met een VVE indicatie hebben deze natuurlijke drang maar hebben daarbij een extra steuntje in de rug nodig in de vorm van een gericht programma; Piramide.

Waarom piramide? Kinderen ontdekken de wereld spelenderwijs de uitdagende activiteiten van Piramide maakt dit mogelijk. Het initiatief ligt in eerste instantie bij de kinderen. Piramide werkt volgens vier vaste stappen: Oriënteren, Demonstreren, Verbreden en Verdiepen. Daarmee wordt elk onderwerp dat aan bod komt telkens verder verkend. Piramide is een totaalprogramma. Dat betekent dat er aandacht is voor alle ontwikkelingsgebieden:

- Persoonlijkheidsontwikkeling
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Motorische ontwikkeling
- Kunstzinnige ontwikkeling
- Ontwikkeling van de waarneming
- Denkontwikkeling en ontwikkeling van het rekenen
- Taalontwikkeling en ontwikkeling van lezen en schrijven
- Oriëntatie op ruimte, tijd en wereldverkenning

Deze ontwikkelingsgebieden komen altijd in samenhang aan bod. Zo leren kinderen prettig om te gaan met elkaar en plezier te hebben in het spel.

Ieder kind heeft een mentor die de ontwikkeling volgt. Hoe we dit doen staat beschreven in paragraaf 2.1.1. en 2.1.2.

Wij zien het als onze taak ouders te betrekken bij de VVE. Dit doen wij door informatie uitwisseling, overleg en afstemming m.b.t. de aanpak van de individuele peuter. De ouderportal flexkids speelt hier samen met de mondelinge overdracht een grote rol in.

De locatie is dusdanig ingericht dat peuters in verschillende hoeken zelfstandig kunnen spelen. De kasten zijn open zodat zij zelfstandig het materiaal, geschikt voor deze leeftijdsgroep, kunnen kiezen.



Gaat het kind naar de basisschool dan wordt, na toestemming van de ouder, het kind warm overgedragen aan de ib'er of leerkracht. Zij ontvangen tevens het kinddossier.

Onze pedagogisch medewerkers op de VVE locatie zijn VVE geschoold en voldoen aan de taaleis 3F. Een VVE coach biedt ondersteuning.

## **2.7 Ontwikkeling van de identiteit en zelfredzaamheid**

Wij stimuleren de kinderen tot het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Dit doen wij door de eigenheid van het kind te respecteren en te stimuleren.

Initiatieven van kinderen zullen wij zo min mogelijk beperken. Als het niet mogelijk is het initiatief te realiseren, leggen we uit wat de reden daarvan is.

We leren kinderen aan elkaar en aan volwassenen hun wensen kenbaar te maken.

Wij stimuleren de zelfstandigheid van het kind door het kind zoveel mogelijk zelf te laten doen. De pedagogisch medewerker verliest echter nooit uit het oog dat sommige kinderen het gewoon nog niet zelf kunnen of een terugval hebben en dat iets wat ze eerst met gemak voor elkaar kregen nu ineens niet meer lukt. De pedagogisch medewerker biedt op zo'n moment de helpende hand en gaat er samen met het kind mee aan de slag waarbij het kind altijd het gevoel moet hebben dat hij, al was het met hulp, het toch voor elkaar heeft gekregen. We geven het kind, ongeacht leeftijd en kundigheid altijd het gevoel dat hij het kan.

***Zelfvertrouwen is essentieel voor het ontwikkelen van een positief zelfbeeld.***

## **2.8 Kinderen en buitenspelen**

Wij onderschrijven het belang van buiten spelen. Het is belangrijk voor de ontwikkeling van de motoriek, de sociaal-emotionele ontwikkeling, de ontwikkeling van de zintuigen en het heeft een grote cognitieve waarde.

### **Motorische ontwikkeling**

Een kind leert bewegen als het buiten speelt. Het oefent vaardigheden als coördinatie, reactie- en uithoudingsvermogen en balanceren.

Het kind leert fysieke grenzen kennen en zich te oriënteren op de ruimte (veraf/ dichtbij, hoog/ laag).

### **Sociaal-emotionele ontwikkeling**

De buitenruimte is een informele plek om elkaar te ontmoeten, te spelen en te fantaseren. Buiten zijn andere uitdagingen dan binnen zoals fietsen, klimmen, verstoppertje en glijden. Buiten zijn er veel mogelijkheden om spannende dingen te doen die het zelfvertrouwen versterkt. Ook het meedoen aan groepsspelen (verstoppertje, tikkertje) en je conformeren aan (groeps) spelregels hebben een positieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling.

### **Cognitieve ontwikkeling**

Een kind leert met verschillende materialen om te gaan zoals aarde/zand, planten, dieren, water. Ook leert het de eigenschappen kennen, problemen op te lossen, te analyseren en logisch na te denken.

### Zintuiglijke ontwikkeling

Een kind leert dingen kennen als het iets aanraakt, ruikt, proeft of ziet. Buiten spelen biedt een schat aan zintuiglijke ervaringen. Te denken valt aan kleuren, geuren, elementen als water en lucht enz.

## Hoofdstuk 3 Thema's

### 3.1 Kind en voeding

Ons voedingsbeleid is o.a. gebaseerd op de richtlijnen van het Voedingscentrum. Wij vinden het belangrijk om kinderen gevarieerde en gezonde voeding aan te bieden en zo positief bij te dragen aan hun ontwikkeling. Wij bieden daarom voornamelijk basisproducten aan uit de Schijf van Vijf.

De maaltijden zijn de rustpunten van de dag, zij zorgen voor structuur. Het is een groepsgebeuren waarbij het praten met elkaar een hele belangrijke rol inneemt. Het sociale aspect is erg belangrijk, kinderen leren naar elkaar luisteren en leren zich in woorden uit te drukken. De pedagogisch medewerker draagt er zorg voor dat ieder kind de kans krijgt haar/zijn verhaal te vertellen. Bij de gezamenlijke maaltijden staat gezelligheid voorop. Een positieve ontspannen sfeer tijdens het eten komt de eetlust ten goede. Vanuit dit uitgangspunt wordt aandacht besteed aan eenvoudige tafelmanieren. Hierbij is het voorbeeld van de pedagogisch medewerker en de oudere kinderen erg belangrijk. Eten en drinken wordt niet aan de kinderen opgedrongen. De kinderen worden positief benaderd, eten moet iets leuks blijven. Wij dragen er echter wel zorg voor dat elk kind voldoende voeding binnen krijgt.

Met uitzondering van fles- en bepaalde dieetvoeding wordt het eten verzorgd door de SKR.

Als de voedingswensen van de ouders in conflict komen met de groepsgebruiken, of als de pedagogisch medewerker van mening is dat het kind zich in een uitzonderingspositie geplaatst voelt zal de medewerker in overleg met de ouders een oplossing zoeken. Zie verder ons "Voedingsbeleid".

### 3.2 Kind en zindelijkheid/hygiëne

Wij nemen niet het initiatief tot het starten met de zindelijkheidstraining op het kinderdagverblijf, dit is een natuurlijk proces en heeft naar onze mening pas zin als het kind aangeeft hier aan toe te zijn. Zijn de ouders hiermee bezig en geven zij aan dat zij het noodzakelijk vinden dat de zindelijkheidstraining ook op het kinderdagverblijf wordt voortgezet, dan zullen wij aan deze wens van de ouders tegemoet komen. Wanneer echter blijkt dat het kind hiertoe moet worden gedwongen of regelmatig nat is, kan de pedagogisch medewerker besluiten hier (voorlopig) mee te stoppen. Goede samenwerking tussen pedagogisch medewerker en ouders is van groot belang voor het slagen van de zindelijkheidstraining.

### 3.3 Kind en veiligheid

Wij bieden elk kind een fysiek en emotioneel veilige omgeving.

- Onze huisvesting voldoet aan de eisen gesteld in het bouwbesluit.
- Spelmateriaal wordt door de pedagogisch medewerker regelmatig gecontroleerd op veiligheid. Speeltoestellen worden jaarlijks gecontroleerd onder verantwoordelijkheid van het locatiehoofd. Dit wordt bijgehouden op een registratieformulier in een logboek.
- Op elke locatie is tijdens de openingsuren altijd een volwassene aanwezig met een kinder EHBO certificaat.
- Ongelukjes met kinderen worden geregistreerd op een speciaal daarvoor ontwikkeld formulier en besproken in het team.
- In geval van calamiteiten houden de medewerkers zich aan de regels en richtlijnen weergegeven in het "Bedrijfshulpverleningsplan".
- De SKR heeft voor alle aanwezigen op de kinderopvang een aansprakelijkheid verzekering afgesloten.
- De locaties beschikken over een actueel veiligheids- en gezondheidsbeleid. Deze wordt jaarlijks met het team geëvalueerd en ter advies voorgelegd aan de oudercommissie

#### 3.3.1 Vierogen principe

De SKR heeft de opvang op zodanige wijze georganiseerd dat de pmer of stagiaire de werkzaamheden uitsluitend kan verrichten terwijl hij "gezien" kan worden door een andere volwassene. Hoe we dit vorm geven in de praktijk staat in het plan van aanpak vierogenprincipe.

#### 3.3.2 Veiligheid in en om het gebouw

De SKR streeft naar vrije toegankelijkheid van de gebouwen. Uiteraard wordt hierbij met de groots mogelijke zorg rekening gehouden met de veiligheid van kinderen en medewerkers. Op het kinderdagverblijf zijn bijvoorbeeld maatregelen genomen zodat kinderen de deuren die naar de voordeur leiden niet zelfstandig kunnen openen en zo ongezien de straat op kunnen lopen.

De vrije toegankelijkheid brengt met zich mee dat de deuren op alle locaties het grootste deel van de dag niet op slot zijn. Dit is geheel in stijl met het open karakter van onze kinderopvang. Om de tuin van zowel het kinderdagverblijf als de bso staat een laag hek als afscheiding. De kinderen tot 4 jaar kunnen niet zelf over het hek klimmen. De tuin is zo ingericht dat kinderen veilig buiten kunnen spelen. Direct toezicht is hierdoor niet altijd noodzakelijk. Dit hangt wel af van de leeftijd en het aantal kinderen die buiten zijn.

Met de kinderen van 4 jaar en ouder worden na overleg met de ouders afspraken gemaakt waar zij wel en niet mogen komen. Zij kunnen het hek zelf openen. Wij vinden het belangrijk de kinderen deze zelfstandigheid te geven. We zijn ons wel bewust dat dit mogelijk is omdat onze locaties in "kleine" "veilige" dorpen zijn gehuisvest.

Door de vrije toegankelijkheid lopen wij een groter risico op ongewenst bezoek. Ondanks dat dit bij de Stichting Kinderopvang Rolde nog nooit is gebeurd hebben wij toch een protocol ontwikkeld waarin staat hoe de medewerkers hier mee om moeten gaan.

### 3.3.3 Ophalen van kinderen

Een kind wordt alleen meegegeven aan de ouder/verzorger. Met toestemming van de ouder kan het kind door iemand anders worden gehaald of kan het alleen naar huis gaan.

De ouder kan dit bij de pedagogisch medewerker kenbaar maken middels de ouderportal, telefonisch of tijdens het brengen. Wordt het kind structureel door een ander opgehaald dan kan de ouder dit bij de pedagogisch medewerker aangeven en wordt het in de kind info opgenomen. Indien iemand anders dan de ouder het kind komt halen en er bij een pedagogisch medewerker niets hierover bekend is dan neemt de pedagogisch medewerker contact op met de ouder en checkt of het kind mee mag met de desbetreffende persoon. Zijn de ouders niet te bereiken dan overlegt de pedagogisch medewerker met een locatiehoofd.

Wanneer wij te maken krijgen met gescheiden ouders gaan wij (tot een gerechtelijk uitspraak anders bepaalt) ervan uit dat zowel vader als moeder het ouderlijk gezag heeft en de kinderen kan komen halen. We kunnen dus in principe ook niet ingaan op een verzoek van één van de ouders het kind niet aan de (ex)partner mee te geven.

Bij de intake wordt er gevraagd of er bijzonderheden zijn. Mocht het noodzakelijk zijn dan kunnen er met het locatiehoofd afspraken gemaakt worden. Over deze afspraken wordt de pedagogisch medewerker ingelicht.

### 3.4 Kind en gezondheid

Met de gezondheid van de kinderen gaan wij zorgvuldig om. Kinderen zijn vatbaar voor allerlei besmettingen. Voorkomen kunnen wij dit niet, we kunnen er echter wel voor zorg dragen dat dit tot een minimum wordt beperkt. Dit doen wij door een aantal regels/richtlijnen in acht te nemen, wij volgen hierbij de richtlijnen van de GGD. Een ziek kind kan de kinderopvang niet bezoeken. Het heeft veel extra aandacht, rust en verzorging nodig, wat op de opvang (meestal) niet geboden kan worden. Ook kan een ziek kind gemakkelijk andere kinderen besmetten. Een kind is ziek als het 38 graden of meer koorts heeft, ernstige diarree en/of lijdt aan bepaalde besmettelijke ziekten.

Een kind dat ziek wordt tijdens zijn verblijf op de kinderopvang, dient als de pedagogisch medewerker dit noodzakelijk vindt, opgehaald te worden. Dit gaat altijd na overleg met de ouder. De pedagogisch medewerker bepaalt dit aan de hand van verscheidene criteria, waarbij het welbevinden van het kind de belangrijkste is.

Is ophalen niet direct noodzakelijk dan wordt toch altijd de ouder in kennis gesteld van de situatie. De ouders zijn nadat ze in kennis zijn gesteld altijd verantwoordelijk voor hun keuze. Ouders mogen de pedagogische medewerker verzoeken het kind medicamenten toe te dienen als dit medisch verantwoord is en wanneer het per abuis niet correct toedienen van de medicatie geen blijvende schadelijke gevolgen heeft voor de gezondheid van het kind. Ouders dienen hiertoe een formulier "Overeenkomst gebruik geneesmiddelen" in te vullen en te ondertekenen. Wij volgen hiervoor het protocol "Geneesmiddelenverstrekking en het zieke kind". Het is de pedagogische medewerker niet toegestaan medische handelingen te verrichten.

Ter verhoging van de weerstand spelen de kinderen veel buiten.

In geval van een ongeluk handelen wij volgens het protocol "Ongelukken met kinderen".  
Alle pedagogisch medewerkers volgen de cursus kinder EHBO en/of BHV. Op alle locaties is altijd één bedrijfshulpverlener aanwezig.

Bij vermoeden van kindermishandeling hanteren wij de meldcode "Huiselijk geweld en kindermishandeling"

### 3.5 Kind en slapen

Deze paragraaf heeft alleen betrekking op het kinderdagverblijf. Wij onderschrijven het belang van voldoende rust. We volgen zoveel mogelijk het eigen slaapritme van ieder kind. Het kind krijgt bij ons dan ook de gelegenheid te slapen of te rusten in een omgeving waar het niet gestoord wordt. Hiervoor hebben wij bewust gekozen voor drie slaapkamers per groep en slaaphuisjes buiten.

### 3.6 Kind met een handicap

Kinderen met een extra zorgvraag vangen wij indien mogelijk gewoon op in het kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang. Om de opvangkwaliteit te kunnen handhaven zijn hier wel enkele voorwaarden aan verbonden.

- de extra zorgvraag mag geen belemmering vormen voor het kind om een plaats in de groep te verkrijgen
- de pedagogisch medewerker van desbetreffende groep moet kennis in huis hebben betreffende de extra zorgvraag
- heeft het kind veel extra begeleiding nodig dusdanig dat het meer tijdsinvestering vergt van de pedagogisch medewerker dan staan hier extra kosten tegenover om desgewenst een extra pmer in te roosteren.

### 3.7 Stam/ basisgroep

Alle kinderen op het kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang worden geplaatst in een stam- cq basisgroep: een vaste groep kinderen in een eigen ruimte. Tevens is het wettelijk toegestaan dat een kind gedurende een week maximaal in twee verschillende stamgroep ruimtes verblijft. Dit komt voor bij speciale activiteiten welke hieronder staan beschreven in het open deuren beleid.

Incidenteel kan een kind op één andere stamgroep worden geplaatst. Dit echter altijd na schriftelijke toestemming van de ouder. Er zijn verschillende manieren voor ouders om toestemming eenmalig of voor een langere periode te geven voor het plaatsen van een kind op twee basisgroepen:

- via de toestemmingsverklaring opvang in basisgroepen (nieuwe ouders tijdens intake)
- met de aanvraag voor een ruil/extra dag
- met het afnemen van incidentele opvang

Tijdens de intake wordt aangegeven in welke stam/basisgroep het kind wordt geplaatst en welke pmer op welke dagdelen aanwezig zijn. Redenen om een kind in een tweede stamgroep/basisgroep te plaatsen:

- Er is bij plaatsing van een nieuw kind niet op alle dagdelen plaats op de stam/basisgroep.
- Een ouder wil een extra of ruildagdeel afnemen en er is geen plaats op de stam/basisgroep.
- Bij een incidenteel lagere bezetting van groepen - bijvoorbeeld in vakantieperiodes, verlof, ziekte of om pedagogische redenen kunnen andere basisgroepen worden gevormd, door het samenvoegen van groepjes kinderen.

Op het KDV heeft ieder kind maximaal 3 (kinderen tot 12 maanden 2) vaste pmers. Per dagdeel is tenminste 1 van deze vaste pmer's aanwezig in de stamgroep van het kind.

#### Open deuren beleid kdv

Wanneer het dagritme het toestaat, voeren we een 'open deuren beleid'. Dit betekent dat we de deuren van de groepen openzetten, zodat de kinderen niet meer gebonden zijn aan hun eigen stamgroep. Op deze manier kunnen er gerichtere activiteiten worden aangeboden. Wij combineren op deze manier de veiligheid en geborgenheid met het streven naar uitdaging en vrije keuze voor kinderen. Dit creëert meer spelmogelijkheden en een groter gericht activiteitsaanbod. Tevens kunnen de kinderen op deze manier vrij kiezen waar, waarmee en met wie ze het liefst willen spelen. Bijkomstig voordeel is dat de kinderen op deze speelse wijze bekend raken met alle pedagogisch medewerker en de pedagogisch medewerker met alle kinderen. Belangrijk is dat de kinderen altijd zelf de keuze kunnen maken om in hun eigen stamgroep/ruimte te blijven. Bij een open deuren activiteit wijken we soms af van de maximale groepsgrootte en worden de stamgroepen geheel of gedeeltelijk samengevoegd. De BKR wordt hierbij altijd gehanteerd.

#### Het kinderdagverblijf de Roldebol heeft 4 stam groepen:

- Baby- dreumesgroep waarin maximaal 12 kinderen worden opgevangen in de leeftijd van 10 weken tot ongeveer 24 maanden  
De baby's tot 1 jaar hebben maximaal 2 vaste pmers, zie hiervoor de hoofdstukken verzorging en wennen
- Verticale groep waarin maximaal 16 kinderen worden opgevangen in de leeftijd van 10 weken tot 4 jaar
- Peutergroep waarin maximaal 16 kinderen worden opgevangen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Indien nodig kunnen kinderen die 4 jaar worden en BSO opvang nodig hebben langer blijven. De groep wordt dan voor 2-7 jarigen, het maximaal aantal kinderen blijft 16 (zie ook Roldelix)
- Peuterspeelgroep Dribbel waarin maximaal 16 kinderen worden opgevangen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Peuterspeelgroep Dribbel is een VVE locatie.

**De buitenschoolse opvang heeft 4 zo mogelijk 5 basisgroepen.**

#### Locatie Anloo

1 basisgroep gehuisvest in de obs Anloo. De groep (maximaal 11 kinderen) wordt begeleid door een vaste pedagogisch medewerker.



**Locatie Idefix**

gehuisvest in de Jan Thies school, maximaal aantal kinderen is 26.

Basisgroep Idefix-1 met maximaal 20 kinderen van 4-6 jaar met twee vaste pmers.

De mogelijkheid is aanwezig bij meer dan 20 kinderen een tweede halve basisgroep Idefix-2 te openen met 1 PMer.

**Locatie Obelix**

Twee basisgroepen:

Op de begaande grond Obelix met maximaal 22 kinderen in de leeftijd van 7+ en twee pmers.

Obelix bestaat uit meerdere ruimtes waaronder de keuken en Heroix

Op de 1<sup>e</sup> etage Asterix met maximaal 22 kinderen in de leeftijd van 6-8 jaar en twee pmers.

**Locatie Roldelix**

Kinderen in de BSO leeftijd op locatie KDV Roldebol

VSO/Ontbijt, samen met de KDV kinderen 0-12 jaar, maximaal 12 kinderen (zie ook VSO en 3.8)

NSO gecombineerd met de peutergroep, 2-7 jarigen, maximaal 16 kinderen met 2 PMers. ( vanaf 01-01-2020)

**VSO - Voorschoolse opvang**

De voorschoolse opvang vindt op de maandag, dinsdag, donderdag en (vanaf 6 BSO kinderen) op de vrijdag plaats in één of twee groepen 4-12 jarigen met maximaal 22 kinderen op locatie Obelix met vaste pmers, indien nodig, bijgestaan door de overhead.

Op woensdag nemen minder dan 6 kinderen de VSO af en vindt dit plaats op Roldelix op het KDV. Ouders worden hier tijdens de intake over geïnformeerd. Zie ook 3.10.

**3.8 Ontbijt**

Op maandag t/m vrijdag wordt er van 7.00 uur tot 7.30 uur (op aanvraag 6.30 uur) een ontbijt aangeboden op KDV Roldebol. Kinderen van 0-12 jaar, maximaal 12 kinderen, eten samen met een PMer om vervolgens om half acht met hun PMer naar de eigen groep of locatie te gaan. Afhankelijk van het aantal kinderen wordt een 2<sup>e</sup> PMer ingepland.

**3.9 Locatie overstijgend opvangen van BSO kinderen**

Op de bso maken we gebruik van het locatie overstijgend opvangen van (groepen) kinderen. Dit vanwege het geringe aantal kinderen op beide locaties. Kinderen van de locatie Idefix worden tijdens de vakantieweken, margedagen en in de schoolweken op de woensdag en vrijdag op de locatie Obelix opgevangen. Ouders worden hier in de intake over geïnformeerd en de SKR en ouder komen dit contractueel overeen.

**3.10 Activiteiten**

In het kader van een activiteit kunnen kinderen zonder dat dit contractueel is vastgelegd ook op een andere locatie worden opgevangen.

- Op maandag t/m vrijdag gaat een klein groepje bso kinderen (varieert van 1 tot 7 kinderen) 's morgens ontbijten op het kinderdagverblijf. We zien dit als bezigheidsmoment met als uitgangspunt een activiteit met een sociaal karakter. NI. het gezamenlijk ontbijten en het elkaar helpen.

- Bso kinderen mogen op eigen verzoek op het kinderdagverblijf "helpen" met activiteiten etc.

### 3.11 Beroepskracht kind ratio

De SKR werkt conform het beroepskracht kind ratio (BKR) door de overheid bepaald. Op bepaalde momenten per dag is het echter mogelijk om verantwoord minder personeel in te zetten en hanteren wij de zogeheten 3 uren regeling. Een wettelijke regeling die aan kinderopvangorganisaties toestaat onder bepaalde voorwaarden af te wijken van de BKR. In onderstaand overzicht staan de tijden waarbij we afwijken van de BKR. In de overige tijdvakken houden we ons strikt aan de BKR.

Externe volwassenen die tijdens een activiteit worden ingeschakeld staan ten alle tijden onder verantwoordelijkheid van een pedagogisch medewerker. Zij zijn nooit alleen in een ruimte met 1 of meerdere kinderen. Uitzondering hierop zijn stagiaires die in het bezit zijn van een VOG en deze verantwoordelijkheid gedelegeerd krijgen door hun stagebegeleider. Voor een concrete beschrijving van de taken en verantwoordelijkheden die onze stagiaires en vrijwilligers kunnen uitvoeren en de wijze waarop zij hierin worden begeleid verwijs ik naar het "Stagebeleid".

### 3.12 3 uren regeling

#### Babygroep

|      | 07.30-8.00 | 8.00-08.30 | 12.30-13.00 | 13.00-13.30 | 17.00-17.30 | 17.30-18.00 |       |
|------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------|
| ma   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| di   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| wo   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| do   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| vrij | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |

#### Verticaal

|      | 07.30-8.00 | 8.00-08.30 | 12.30-13.00 | 13.00-13.30 | 17.00-17.30 | 17.30-18.00 |       |
|------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------|
| ma   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| di   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| wo   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| do   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| vrij | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |

#### Peutergroep

|      | 07.30-8.00 | 8.00-08.30 | 12.30-13.00 | 13.00-13.30 | 17.00-17.30 | 17.30-18.00 |       |
|------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------|
| ma   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| di   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| wo   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| do   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| vrij | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |

Door het flessen-en/ of slaapschema bewegen wij, om kwaliteit te bieden, met de kinderen mee en wijken mogelijk af van de bovenstaande 3 uren regeling.

### Buitenschoolse opvang

Alleen in de vakanties en op margedagen openstelling 7.30-18.00 uur daar waar het kind aantal het toelaat wijken wij af van de BKR.

|      | 07.30-8.00 | 8.00-08.30 | 08.30-09.00 | 13.00-13.30 | 13.30-14.00 | 17.30-18.00 |       |
|------|------------|------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------|
| ma   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| di   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| wo   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| do   | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |
| vrij | x          | x          | x           | x           | x           | x           | 3 uur |

Schoolweken                  halfuursregeling

Ma                                17.30-18.00 uur

Di                                17.30-18.00 uur

Do                                17.30-18.00 uur

### 3.13 Wenbeleid dagopvang en buitenschoolse opvang

Het wenbeleid beschrijft hoe wordt omgegaan met kinderen die instromen op de kinderopvang of doorstromen van de ene naar een andere groep. Er wordt tijd en aandacht besteed aan deze overgang van oude naar een nieuwe situatie voor het kind en ouders. Daarnaast is vastgelegd hoeveel kinderen maximaal tegelijkertijd kunnen gaan wennen en hoeveel uren per dag dit mogelijk is. De wenkinderen worden meegenomen in de BKR. Zie wenbeleid.

## Hoofdstuk 4

### 4.1 Overbrengen van normen en waarden

In de opvoeding van kinderen speelt het overbrengen van normen en waarden een constante belangrijke rol. Door de reactie van volwassenen leert een kind of zijn gedrag gewaardeerd wordt of juist afgekeurd. Bij het bereiken van de volwassen leeftijd heeft een persoon onder andere door deze reacties zijn eigen normen en waarden gevormd. Het overbrengen van normen en waarden is van essentieel belang voor de socialisatie, persoonlijkheids-en gewetenvorming van het kind.

Ook de pedagogisch medewerker is steeds bezig met het doorgeven van normen en waarden. Zij kunnen zowel verbaal als non-verbaal laten weten welk gedrag zij goed- of afkeuren. Zij zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie, laten zien welk gedrag gewenst is door het zelf zo te doen. Ook kunnen andere kinderen in de groep als voorbeeld dienen, dit echter alleen in verband met goed gedrag en nooit met negatief gedrag.

Ons uitgangspunt, dat ieder kind het recht heeft geaccepteerd en begrepen te worden, is met name met betrekking tot dit hoofdstuk van zeer groot belang. De wijze waarop deze waarden worden overgedragen moet het positief zelfbeeld van het kind versterken. Een kind dat steeds op een negatieve manier gewezen wordt op gedrag dat wij afkeuren zal een zeer negatief zelfbeeld kunnen gaan ontwikkelen.

Een positieve benadering van het kind vinden wij dan ook een "must". Wij wijzen nooit het kind als persoon af, corrigeren wel zijn gedrag. Ook de interpretatie van de pedagogisch medewerker op een bepaald gedrag en/of situatie is heel belangrijk. Om situaties op een juiste wijze te kunnen benaderen, observeren wij en luisteren wij actief naar het kind. Openheid en het kind zelf tot een oplossing laten komen staan hierbij centraal. Om ons pedagogisch handelen ten aanzien hiervan goed op elkaar af te stemmen werken wij volgens de methode van Thomas Gordon. Hij gaat er vanuit dat wederzijds respect een basis legt van gelijkwaardigheid tussen kind en volwassene. Gelijkwaardigheid is een voorwaarde om zoveel mogelijk zonder gezagsverhouding samen te komen tot oplossingen voor problemen. Zoveel mogelijk omdat een kind soms de behoefte heeft aan juist door volwassenen bepaalde grenzen.

Belangrijke waarden zijn dat kinderen elkaar en de omgeving met respect behandelen. Het kind moet rekening leren houden met andere kinderen en volwassenen. Het moet tolerant zijn ten opzichte van de ander ook al is de ander "anders" dan hij.

Groepsopvang is bij uitstek geschikt om deze waarden over te brengen.

Aangepast:

|            |                                       |
|------------|---------------------------------------|
| 01-12-18   | 2.6 VVE                               |
| 29-07-19   | 3 uursregeling                        |
| 18-08-19   | samenvoegen groepen                   |
| 01-10-2019 | beschrijving locaties                 |
| 24-10-2019 | beschrijving Roldelix, VSO en ontbijt |